

Підгурська В. Ю., Загребельна О. О. Використання засобів наочності на уроках української мови та літературного читання в початковій школі / В.Ю.Підгурська, О. О.Загребельна // Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті: збірник наукових праць / за заг. Ред. Н.Є.Колесник, О.М.Піддубної, О.М.Марущак. – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2020. – Ч.1 – 217–219.

О. О. Загребельна,

магістрантка ННІ педагогіки;

В. Ю. Підгурська,

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри лінгвометодики та культури фахової мови

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Використання засобів наочності на уроках української мови та літературного читання в початковій школі

В освітньому процесі початкової школи важливо розвивати у здобувачів освіти інтерес до навчання опираючись на чуттєве сприймання навчальної інформації. Чим емоційніше сприймання навчального матеріалу, тим краще він засвоюється. Це досягається шляхом активного використання наочних засобів на всіх етапах навчання. Засоби навчання мають повністю забезпечувати процес досягнення мети навчання, бути зручною формою вираження її суті й пред'явлення її учням, відповідати психологічним закономірностям засвоєння матеріалу, а також забезпечувати рух думки від простого до складного [1, с.95]. Сьогодні вчитель початкових класів має чітко розуміти зміст поняття "наочність" та широко застосовувати у своїй професійній діяльності різні види наочності, залежно від навчальної мети, обирати найдієвіші її засоби. Аналіз останніх досліджень показав, що проблема використання наочності у навчальному процесі початкової школи є предметом дослідження багатьох вчених, серед яких Л. Фрідман, Ю. Бабанський, Н. Волкова, І. Малафійк, М. Фіцула, О. Савченко та ін. Цією проблемою займалися і класики світової та вітчизняної наукової педагогіки Я. А. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський та ін. Зміст

поняття "наочність" розширювався, уточнювався з розвитком теорії і практики навчання, задовольняючи освітні потреби відповідного історичного періоду. У педагогічних дослідженнях "наочність" трактується по-різному, а саме: закономірність навчання, де навчання виступає як засіб пізнання навколишнього світу, предметів, явищ, подій (Харламов І.); ілюстрація усного викладу матеріалу вчителем (Волович М.); перехід у навчанні від конкретного до абстрактного, від реального до уявного, від ознак і уявлень до понять і визначень (Архангельський С.); засіб пізнавальної діяльності (Полівнова Н.) та ін. Підсумовуючи погляди вчених, схилиємося до думки, що наочність – це своєрідна особливість психічних образів, які утворюються у процесах сприймання, пам'яті, мислення та уяви при пізнанні об'єктів навколишнього світу.

Наочність – це один з головних дидактичних принципів у навчально-виховному процесі початкової школи. О. Савченко зазначає, що "У початкових класах застосовується природна, малюнкова, об'ємна, звукова і символічно-графічна наочність як на паперових, так і на електронних носіях. Аудіовізуальні види наочності передають інформацію через звук і зображення, яку учні сприймають за допомогою технічних засобів навчання" [3, с. 275]. У початковій школі результат запам'ятовування кращий з опорою на наочний матеріал. Крім того, сприйняття учнів у цьому віці тісно пов'язане з емоціями. Увага молодших школярів підтримується яскравим, образним, наочним матеріалом, живим та емоційним викладом. Дитина звертає увагу на те, що збуджує її почуття, інтерес. Усе, пов'язане з наочністю, яскравістю вражень, викликає сильні почуття й запам'ятовується легко й надовго. Всім відомо, що жодного уроку в початковій школі не можна провести без використання наочних засобів навчання [2, с.10;].

Початковий курс мовно-літературної освіти починається в 1 класі з навчання грамоти, ціллю якого є формування в здобувачів освіти навичок читання та письма, розвиток комунікативних умінь, пізнавальних здібностей, спроможності контактувати українською мовою в особистому й суспільному

житті. У початковому курсі рідномовної освіти виділяють такі змістові лінії: "Взаємодіємо усно", "Читаємо", "Взаємодіємо письмово", "Досліджуємо медіа", "Досліджуємо мовлення", "Театралізуємо".

Змістова лінія "**Взаємодіємо усно**" спрямована на формування у здобувачів освіти умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно в діалогічній і монологічній формах. Серед різних видів наочності, що використовують для реалізації цієї змістової лінії це ілюстративний матеріал, вміщений у букварі, а також предмети наявні в класі, – парта, дошка, стіл, стільці; кольорові олівці, папірці та ін.

Змістова лінія "**Читаємо**" передбачає формування у дітей таких основних очікуваних результатів: читати вголос доступні тексти переважно цілими словами; виявляти розуміння їх фактичного змісту; правильно інтонувати речення, різні за метою висловлювання; висловлювати власне ставлення до прочитаного; читати за ролями діалоги з казок, оповідань, віршів; мати уявлення про найважливіші джерела інформації. Наочні засоби для реалізації цієї змістової лінії – це дитячі книжки, журнали, енциклопедії, класна мінібібліотечка. Стенди та фліп-чарти, на яких можна розміщувати портрети письменників, книжки.

Змістова лінія "**Взаємодіємо письмово**" спрямована на формування в першокласників повноцінної навички письма, умінь добирати й записувати назву малюнка, заголовок до тексту, будувати й записувати речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією, дотримуватися культури оформлення письмових робіт, виявляти і виправляти недоліки письма. З метою підвищення інтересу дітей до навчальної діяльності потрібно використовувати різноманітну наочність: таблиці, схеми, LEGO, зразки написання літери, мультимедійні засоби тощо.

Змістова лінія "**Досліджуємо медіа**" передбачає формування в здобувачів освіти умінь сприймати прості медіапродукти, брати участь в обговоренні їх змісту і форми, розказувати про свої враження від

прослуханих чи переглянутих медіапродуктів. Для формування початкових умінь аналізувати, тлумачити, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та створювати посильні для учнів 1 класу прості медіапродукти варто використовувати таку наочність: планшети, малюнки, фотопрезентації, світлини, комікси, дитячі журнали, мультфільми тощо.

Змістова лінія "*Досліджуємо мовлення*" спрямована на формування орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних та словотвірних умінь. А також умінь опановувати художні тексти, для вироблення індивідуального стилю мовлення. З метою урізноманітнення чуттєвого сприйняття навчального матеріалу варто використовувати різноманітну наочність: розрізна азбука, набірне полотно, учнівські каси, картки з складами й словами, різні картки для гри, демонстраційні таблиці.

Змістова лінія "*Театралізуємо*" спрямована на розвиток комунікативних умінь учнів, умінь моделювати різні ситуації спілкування, обирати комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. Наочні засоби для реалізації цієї змістової лінії – це костюми, маски, предметні й сюжетні ілюстрації, матеріали WEB-проектів та світлин, апаратні та програмні засоби, комплект пальчикового театру тощо.

Концепцією Нової української школи передбачено створення умов для особистісно орієнтованого навчання. Дієва індивідуалізація й диференціація навчального процесу може бути забезпечена через організацію навчальних центрів, які віддзеркалюють навчальні потреби й інтереси дітей. Важливими навчальними центрами для першого класу є *центр читання і письма*, який має містити таку наочність: книги, карти, глобус, плакати, маркери, планшет та навушники.

Використання наочності на уроках української мови та літературного читання має бути доцільним і методично виправданим, що вимагає від учителя початкових класів серйозного підходу до її вибору.

Список використаної літератури

1. Малафіїк І. В. Дидактика : [навч. посіб.] / І. В. Малафіїк. – Київ : Кондор, 2005. – 397 с.
2. Рибалко О. О. Використання майбутніми педагогами інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні молодших школярів / О. О. Рибалко // Вища освіта України №3 (додаток 1). – 2011. Т.2. – С. 501 – 508.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. –2-е вид. –К.: Грамота, 2013. –504 с.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібик Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.
5. Нова українська школа: Е-платформа Нова українська школа. URL: <http://nus.inf.ua/teachersroom>.